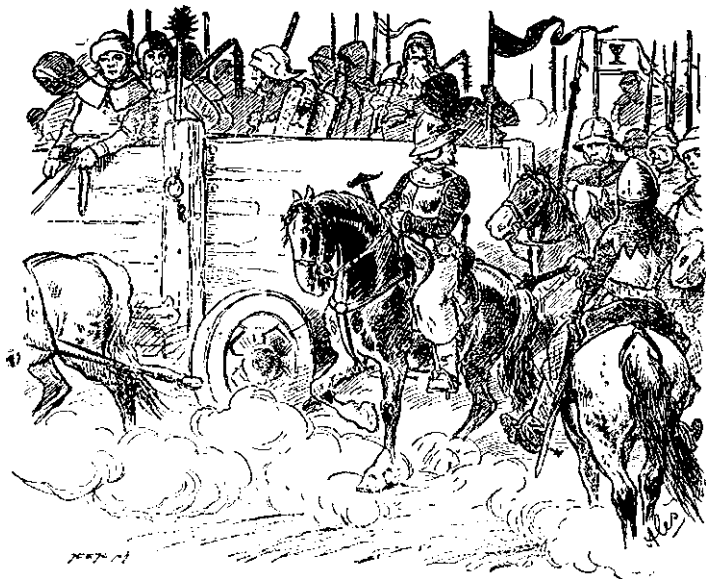

TĀEVSKĀ HRANICE
E JELINKOVI.

PSÁNO ROKU 1821.

(Květy.)

I.

Tuchelská, široširá lada, plná kvetoucího vřesu, měnila svou barvu.

Byloť po západu slunce; rudý, řeřavý pruh po něm počal také již hasnouti, tratě se v mlhavě šedém oparu širokého obzoru. Jednotvárná rovina ve vřesovém plášti tměla se víc a více, a nebylo rozeznati písečných míst s chudými travinami, ani ostrovů brusiných, jež lišily se za dne sytou svou zelení v moři kvetoucího vřesu.

Kol kolem po šíru, daleku vše jedna, tmavohnědá, temná rovina do dálky zčernalá. Jediný jen

pruh se jí probhélával jako tok řeky a to od západu k východu, pruh písku ničím neporostlého, nyní v potemnělých ladách pod večerními nebesy tím světlejší.

To cesta vřesovištěm nestavěná, bez základu, nejistá, rozjezděná, tu širší, tam užší, jak vítr ji srovnal, tu rovná, tam plná výmolů nebo vlnitých kopečků pískových, k východu se tratící v temnu jako tok řeky v černém jezeru. A nad tím vším veliké, hluboké ticho, jehož nerušil ojedinělý cvrčkův vrzavý hlas, ozvali se chvílemi vřesovištěm. Po parném srpnovém dnu ani večer nedal pusté, širé krajině osvěžení. Vlažno bylo až dusno, a písek, jenž za dne páčil, dosud nevychladl.

Všude pusto, vše bez hnutí; až tam k západu na bělavém pruhu písčité cesty vynořil se z temna houf jezdců. Jedou, na dvě stě jich, v řadách za sebou volně, zvolna a tiše. Na sypké jejich cestě není žádného ohlasu. Kopyta koní se boří bez dusotu do písku, a jezdci sami mlčí.

Temné jejich silhouetty táhnou jako zjevení bělavou cestou jedním proudem, nad jehož rovnou linií vynikají vysoká kopí, zatknutá po pravé ruce, nyní volně na zad přikloněná. Prostřed nich, nad ně trčí korouhev houfu, s dlouhým, úzkým cípem v hořejší polovici, v bezvětrí teď bez pohnutí visícím.

Toť korouhev oddílu, jenž do nedávna býval ustavičně v honcích, vždycky před valným houfem.*) — Nyní se stal houfem zbytným, táhna za veškerou „obcí Sirotčí polem pracující“**) v těchto nehostných končinách dalekých Prus, kterou vedle starších vedl se „správcem“ knězem Prokúpkem nejvyšší hejtman

*) Vlastním vojskem.

**) Stálé vojsko bratrstva Sirotčího.

Jan Čapek ze Sán Hukvaldský. A tohoto zbytného houfu hejtmanem byl Mates Salava z Lípy seděním na divokých, skalnatých Skalách v kraji Hradeckém.

Jako v honcích míval těžký úkol, tak rovněž nesnadná práce nastala mu, co jel za valným houfem, táhnoucím od Chojnic dále k jihovýchodu, k Visle. Šest neděl ležela veškerá Sirotčí obec s velikým vojskem polským před Chojnicemi. Zůstali tu tak dlouho, třeba že pan Čapek radil, aby města nechali a hleděli si jen okolí a širého kraje. Ale pan Sędziwoj z Ostoroga, poznaňský vojvoda, byl jiného mínění a přemluvil Mikuláše z Michalova, krakovského starostu, vrchního polského velitele, a tak před Chojnicemi zůstali a dobývali jich.

Teď, po šesti nedělích táhli od nich pryč dále končinami křižovníků pruských, jimž pan Čapek loňského roku (l. 1432) odpověděl *) ve jménu bratrstev Sirotčího a Táborského a veškeré obce království Českého a markrabství Moravského. Odpověděl křižovníkům německým, protože vždycky podporovali římského císaře a uherského krále Sigmunda, usilujícího o zkázu národa českého i svaté pravdy jím hájené a protože posléze, porušivše přiměří s nejjasnějším králem polským Vladislavem, zpustošili jeho země na hranicích hůře nežli pohané.

A král Vladislav byl Čechův spojenec; smluvili se správce bratrstva Táborského, kněz Prokop, a jiní znamenití Čechové, také loňského roku, ale již v měsíci červnu v Pabianicích s polským králem o vzájemnou pomoc a spolek polského národa s českým proti všem národům, obzvláště pak proti národu německému.

*) Nepřátelství, boj zahájil.

Od měsíce června hubili Sirotci sami a pak s Poláky německé křižovníky nejprve v Nové Marce a teď už v samých Prusích. Dým požárů nepřestával se v těch končinách k nebesům valiti, a žalostný, zoufalý křik vesnického obyvatelstva vzmáhal se co den a rozléhal se dál a dále. Komtuři a jich houfy rozprášené jako plevy je opouštěli, pryč, k východu utíkajíce, nebo za hradbami měst spásy hledali. Ale ani hradby nebyly dosti pevné. Už dvanácte křižovníckých měst padlo, až tu u Chojnic zaražen proud vítězných spojenců, Sirotků a polského vojska. Proud zaražen, ale nezmařen. Valil se nyní dále, napřed Sirotci. ještě více popuzeni a rozdrážděni nehodou a tím, že chojnický velitel, Erasmus Frišborn, komtur německých křižovníků, zpýchav tím, že obhájil města, odvážil se i za nimi se svými houfci. Tyto „křižovnícké mouchy“ dal pan Čapek na starost Škalskému Matěji z Lípy. Prvního dne doráželi Němci směle, a zbytný houf Sirotčí měl se co oháněti. Ale ohnal se. Teď k večeru zmizeli poslední z nepřátel a houf, unaven bdělou službou i jízdou za parného dne, jel pustým vřesovištěm, prahna po znamení, jež by dal hejtman k odpočinku.

Než ten nešetře ani mužstva, ani sebe, patrně pospíchal, aby se dostali ku předu blíže k valnému houfu, za nímž se těmi potyčkami hrubě opozdili. Také pořád ještě na nepřítel pamatoval, nevěře mu, aniž ošidně, širé kolem pustině. Rozhlížel se jí přes tu chvíli a zvláště na půlnoc zraky obracel. Odtud nejspíše mohli něco do boku čekati.

Než širá lada kolem, v pravo, v levo, jako poušť; nic se nehnulo, leda že někdy vyrazil před blížícími se jezdcí vyplašený pták, jenž zařčev temným vzduchem, pojednou zase zapadl a zanikl bez hlasu dále v porostu rozlehlé roviny. A ta neměla konce

ani proměny nějaké. Jen na pravo, na polední stranu, ukázala se táhlá nějaká výšina, ale daleko ještě, a les, poblíže něhož prokmitovala z černého rámu roviny mdlým leskem světlejší plocha nějakého jezírka.

A houf sám mlčel i vůdce. Pojednou však on i všichni obrátili zraků svých na půlnoč, kde v dáli prokmitl temnem oheň, vedle něho druhý, třetí, a pak ještě několik. Z houfu se ozvaly pokřiky a koně zaráželi, jak hejtman rozkázal. On sám pak vybočiv s dvěma podhejtmany, kteří té chvíle mu po boku jeli, s cesty, zajel kus do vřesoviště.

Houf čekal. Kone odfrkovali nebo hlavy věšeli; jezdci se rozhovořili nejvíce o těch ohních tam; mnozí také na cestu kleli i na žízeň a ještě více na drobný, práškový písek, jehož koně byli plní a jenž pokrýval hustě sedla i tlumoky i šat a jež jezdci cítili v očích, nose i ve vyprahlých ústech. V českém hovoru, jenž se po řadách ozýval, bylo slyšeti tu tam nejednoho „bratra“, jenž mluvil polsky.

Pojednou umkli; vracel se k nim jeden ze společníků hejtmanových, krajan jeho, Mikuláš z Rokytníka, vladyka, Vrtimák řečený. Nežli dojel, už zvěděli, jaký rozkaz nese. Volal, že deset jezdců a desátník vyrazí ven na obhlídku v ty strany k ohňům. A sám si ty muže vybíral a zastavil se pak s nimi ještě u hejtmana.

Ten promluviv s ním za krátko, pravící při tom pilně šermuje a ukazuje, vrátil se s druhým padesátníkem k houfu a poručil opět do kroku. Jezdci se ohlíželi za Vrtimákovou četou; chvíli ji viděli, ale ne dlouho, neboť zmizela v šeru, jako by splys černým vřesovištěm. Ohně však v dáli byly pořád ještě viděti.

II.

Mikuláš z Rokytníka byl nejen krajanem Matěje z Lípy a na Skalách, nýbrž i jeho sousedem. Ze své vsi dojel k němu za hodinku. Jenže pan Matěj měl hrad mezi divokými skalami *) skoro také ze samých ohromných balvanů vytesaný, velice tvrdý, nedobytný, kdežto Vrtimák měl jen nevelkou, dřevěnou tvrzku s hlubokým příkopem a náspem u potoka v jediné vesnici své, Rokytníku. A tu a tvrz také vypálili mu před šesti lety Němci Slezáci, když toho roku na Náchodsku tak zle hospodařili.

Tenkrát Vrtimák zrovna „polem pracoval“ s obcí Sirotčí u Tachova, on, i jeho syn i mladší bratr Jan; mladší, ale také již prokvetalých vlasů a knírů jako starší Mikuláš a rovněž tak vychrtlý a vysoký, ale kostnatý a širokých plecí a malých šedivých očí pod hustým svislým obočím.

Vladyka Mikuláš vypálené tvrže znovu nepostavil; nepotřeboval jí, nemaje kromě dotčeného syna Jíry žádných dětí, a vdovcem byl už drahně let. Také neměl pokdy na stavbu, neboť meškal se synem s obcí Sirotčí ustavičně v poli, buď doma v Čechách nebo na „jízdách“ do sousedních zemí. Po delší dobu také bratr Jan mu v poli tovařil. Než poslední čas se nepohodli, nebývali nikdy nejlepšími bratry a Jan, jemuž se mezi Sirotky znechutilo, neboť neměl nikde valného stání, odešel pryč. Bylo slyšeti, že mezi Tábořy.

On tam mohl, poněvadž se na to hrubě neohlížel, sloužil-li kněz mši svatou v ornátě nebo v obyčejné sukni.

*) Hrad Skály, později Katzenstein, nyní Bischofstein za Policí n. M.

A tak za poslední jizdy do Rakous byl starší Mikuláš už sám se svým synem. Zrovna po sv. Martinu koncem minulého roku vytrhli tam Sirotcí přes Moravu. A tu, když se vraceli s velikým plenem, Rakušané Čechy dostihli u Znojma a tam zle pošavlovali syna Mikulášova, mladého Jíru.

Otec, sám raněný, stěží ho dovezl do Čech, do Hradce nad Labem, za tuhých mrazů v lednu měsíci. Proto také, když časně z jara kázali proti německým křižovníkům, nemohl Jiřík s otcem. Sbíral se již sice, ale tolik sil dosud neměl. Starý ho nerad opouštěl a těžko od něho odcházel. Nerad jej samotného nechával, ne pro rány, ty se už zacelovaly, ale že příliš na něj uvykl, že ho nechtěl pustiti s očí. Střehl ho vždy a držel přísně, poněvadž na něm pozoroval, že Jiřík není tak po Božím zákonu, jako on horlivě a přísně žádal, a poněvadž měl, jak starý říkával, mnoho strýcovy lehkovážné mysli a nestálé krve —

On sám už na dvanáctý rok bojoval proti všem nepřátelům Božím a zhoubcům České země, kteří byli proti pravdě Boží přijímání těla a krve Kristovy pod obojí způsobou a kteří také pokoušeli svých zlosti, aby věrné vypleli z království, zlostníce bez příčiny na český jazyk.

A on ten jazyk svůj vši spravedlností vždycky miloval a protivníkům se proň i pro pravdu Boží mužsky všude zprotivil; a tak také aby činil, vždy vzbuzoval celým srdcem svého syna.

Proto také chutě vydal se proti německým křižovníkům, na něž měl také za ním se vydati Jiřík, až by pozdravě se dosti silen byl.

Než Mikuláš Rokytenský se syna nedočekal. Nejel a nejel, ač už nastal čas, kdy, jak tatík počítal, mohl už za obcí v poli býti. A také ani slechu o něm

nebylo. Až pak posel přijel od vladaře,*) kněze Ambrože, jenž zprávu posýlal polnímu hejtmanovi, starším a veškeré obci, jak poslové a zvláště Siroťci v Basilií se měli a pochodili, co ujednali a že se vrátili do Prahy s posly sboru Basilejského, a oč se tam nyní s nimi jedná. A se zprávou tou přinesl posel mnohé noviny, zvláště tu, že v Hradečtě se sbírá nové pole do Slezska proti Němcům k vybavení Němčího,**) Slezáky obleženého.

Posel jmenoval mnohé vладыky a rytíře, kteří se na tu jízdu vydají, nebo již vlastně za tím vydali, a mezi nimi jmenoval mladého Rokytenského.

„Chce mně s oči. Abych ho ustavičnĕ nevedl a nekáral! Postrýčenec nezvedený!“

V duchu se zlobil starý Vrtimák a chystal se, jak Jiříka zkárá, až se s ním sejde, a že ho naučí jednati s rodiči po Božím přikázání, že mu dá, a toulati se volně jako dráb námezdný a ne jak dobrý bojovník s obcí svou, ke které jest připsán. —

To bylo koncem máje, kdy posel od vladaře přijel. Od těch dob vладыka Mikuláš o synu nezaslechl ani slova. Jen toho se od Salavy z Lípy dověděl, co panu Čapkovi a starším „bratři“ ze Slezska po poslu vzkázali, že Němčí šťastně zachráněno.

Jindy vždycky bylo starému vладыkovi v poli ve-sele a nic nevážil všelikých psot, jen když měl po boku svého syna. Ten, panic urostlý, podobný a statný, jezdil na krásném koni, v němž měl veliké potěšení, v nákladném brnění a v takové sukni, tak že vypadal jako pán nějaký vedle svého otce v prosté, ale dobré zbroji a v koženém kabátě nebo prosté sukni bez ozdob a skvostných zápon.

*) Nade všemi hejtmany polními a hejtmany místními v městech stála rada „starších bratří“ nebo „starší“, v čele těch pak „vladař“. — **) Němčí mělo posádku husitskou.

Ale tentokrát — — sám jezdil v čele své jízdné roty, mrzutý a přísnější nežli kdy jindy, nic neslevuje, na nic oka nepřimhuje. V jeho rotě nesmělo býti neposlušných, kostkářů, opilců, lájci, tak jako poroučel rád bratra Žižky, někdy jich všech otce; a jestliže kdy obec kterou škodu vzala skrze něčí neopatrnost nebo zmeškání u vojště, ve strážech nebo na poli, žádného nevyjímal aniž k osobám zřel a žádal vždy, aby bylo nad vinníkem pomstěno podle zákona Božího, začasťe sám proti jiným hejtmanům, ať už běželo o to dát šilink skrze pračata.*) nebo měl li vinník choditi několik dní před vojskem v řetěze nebo hrdlo propadnouti.

A jak byl přísný, tak byl pobožný.

K Bohu se modlil i ve shromáždění i ve stanu a začasťe i na koni a pokaždé, nežli se z místa hnuli, prve nežli co důležitého rozkázal, zvláště před bojem, napomínal bratří, aby kleknuce nebo padnouce před tváří Boží se modlili, aby pán Bůh všemohoucí ráčil svou pomoc dáti. Pak teprve lidi šikoval. —

Když kněz v táboře kázal, sotva kdo ho tak pobožně poslouchal jako vladyka z Rokytníka a málo kdo přijímal tělo a krev Páně tak vroucně, skroušeně a pokorně. — —

Teď vedl malou svou četn, dobrovolně se k tomu nabídnuv, pustým vřesovištěm směrem k ohňům, jež byly podezřelé. Jezdci nejeli těsně vedle sebe, nýbrž volně, a ne přímo k ohňům, nýbrž více šourem, aby se docela nevzdalovali od svého houfu, na písčité cestě víc a více se tratičho.

Vladyka jel v čele, jsa nejvíce patrným svou bílou sukni. Po boku měl jednoho z dvou Poláků, které si vybral. Byl to starý žoldněř stepi i těchto

*) Běhání ulicí.

lad znalý, a udatný. Toho měl vladyka nad jiné Poláky rád.

Ostatní za nimi, Češi, všichni z Hradecka, jako většina Sirotčího vojska, a Uher jeden, Slovák, s vlasy v copy na spáncích spletenými, jenž s několika druhy se dal mezi Sirotky, když před dvěma lety trestali v severních Uhřích krále Sigmunda. —

Jeli mlčky, s pódvrženým kopím, neb vladyka tak poručil, a pilně se rozhlíželi. Zdálo se, že smutné ticho tu, kde byli tak osamělí, je ještě větší; až člověka z něho tesknota pojímala.

Od ohňů se neozval ani hlas, aniž se tam co pohnulo. Jezdci nic nespátřili, ač v onu stranu napjatě hleděli a vše bedlivě pozorovali.

„Snad nás těmi očmi jen lákají,“ prohodil Polák.

„A jak, nač?“

„Aby nás utopili —“

„Ej, bahnem?“ zvolal vladyka.

„Blátem. Tady v ty strany,“ a Polák mávl k ohňům, „je ještě velká bažina. Vidíš-li kopečky sířiny a tam dál — to černé — to jsou jistě zakrslé olše, nebo kře — tam mokro, bláto.

Sotva že po té, na rozkaz vladykův více na pravo uhnuli, kus pojeli, zarazil Polák koně a zvolal:

„Dále ne — chybujeme — zase bahno. Cítím je —“

„Třasovisko! Už se houpeme. Půda se třese. Zpátky!“ poroučel hejtman. Sám seskočiv s koně, šel několik kroků před se. Cítil dobře, jak se mu půda houpá pod nohama. Pomyslel si, kdyby se tak byli slepě k ohňům rozjeli, a že ten Polák se nemýlí. —

Vyhoupnuv se do sedla, chtěl poručiti, aby zahnuuli ještě více na pravo, směrem k písčité cestě, která jim s očmi zmizela; v tom kus před nimi zafrčelo

z nenadání několik ptáků, patrně náhle vyplašených. Jako slepi hnali se přes jezdce, až se z toho koně polokali.

„Letí proti nám,“ pravil vladyka, hledě upřeně v tu stranu, odkud se ptáci zjevili. A Polák dodal:

„Někdo je tam zplašil. Jistě — My ne, Eja!“
zkřikl pojednou a prudce zároveň v před ukázal. A v tom už také ostatní jezdci zkřikli, postřehnuvše čtyři jezdce proti sobě jako černé stíny z černého vřesoviště se vynořivší.

Stáli nehnutě, tiše, ale jak se vladyka, volaje velkým hlasem, na ně rozkřikl: „Kdo jste! Heslo!“ tu rázem, neodpověděvše, se otočili a pádili pryč.

„Běží! Běží! Hrr na ně! To jsou Němci!“ zkřikl Vrtimák a bodl koně tak, že vytrhnuv se velkými skoky se rozběhl.

Pusté vřesoviště pojednou oživilo.

Čtyři černé stíny jízdne utíkaly největším tryskem a jedenáct jezdců se tak hnalo za nimi. V jich čelo hejtman, sám dvanáctý, patrný sukni, jež se v tom temnu proběhlávala.

Vřes drcený prudkými kopyty šustěl, písek zpod něh, stříkal vysoko v pravo, v levo.

V supání a dusot koní ozývalo se řinčení pochev a přes tu chvíli chraptivý již hejtmanův hlas z vyprahlého hrdla:

„Na ně! Hrr! Ať něco od nich zvíme!“

A zase:

„Na ně, na ty špehéře!“ A bodal koně do slabin.

III.

Nad širošířými ladami prosvitlo.

Vzešel měsíc. V jeho záři vynikl určitěji homolový pahrbek, pnoucí se na ladách stranou východní

směrem ku písčité cestě, kterou prve zanikl zbytný houf Matěje Salavy z Lípy.

Pahorek stál tu sám a sám v temné, vřesové rovině, opuštěný, zapomenutý náhrobek zapomenutých hrdin pradávných dob,*) porostlý travinou, mechem i několika keři jalovcovými. Černé jejich stíny ležely nehnutě na volném svahu, vyjasněném září měsíce.

Hluboký klid a dumné ticho kol dávnověké mohyly přerušila Sirotčí, jízdecká četa Vrtimáka Rokytenského, vracejíc se z nezdařeného stíhání. Jezdci mířili rovnou k mohyle. Jeli zvolna, neboť koně již nemohli. Bylť od rána na nohách po celý, parný den; pro toto jejich vysílení nezdařilo se stíhání, ač hejtman i jezdci poháněli klusáky ostruhou, křikem i bitím. Ti tam nepřátelští měli patrně buď lepší neb svěžejší koně. A tak unikli, zmizeli, ač nikoliv beze stopy.

Právě když Rokytenský, vida, že nic nepořídí, chtěl na své jezdce zkřiknouti, aby zarazili, postřehl a všichni, že jeden z prchajících sklesl i s koněm k zemi. I zkusili ještě, aby alespoň tohoto dostali. Nežli však dojeli, pomohli druhové padlému. Jeden z nich ho vzhyl k sobě do sedla a unikl s ním. Sirotci našli jen koně; a ten se nemohl sebrati a nesebral se ani na jejich křik a pobídky a rány, ani pak, když mu pomáhali. Vypleclť si při divém skoku nohu. —

To jezdce hrubě mrzelo. Za všechno ani koně nedostali. Jen sedlo jim zůstalo, jež, jak v zásvitu postřehli, nebylo všední, nýbrž řemeslně pracováno.

Hejtman se zatím rozhlížel. Nepřítele už neviděl; zmizelť nadobro, bez hlasu, jako stín. Mrzut zkřikl

*) Tumulus gigantum, Hünengrab.

na jezdce, aby vsedli že tu není času na prohlížení sedla, a obrátil koně.

Padlého koně ani jeho zařehtání nedbali. Hlas opuštěného zvířete zanikl v tichu hluché pustiny.

Dojeli k osamělé mohyle, vysoké dobrého půl druhého látra *) a jistě přes sto kroků v ochůzu. Na rozkaz vůdcův se tu zastavili, aby si odpočinuli. Všichni, až na dva, kteří ve strážích zůstali, slezli s koní; těch ani neodsedlali, ani nevypojali. Zatknuvše kopí do země, položili železné kapaliny **) na sedlo a každý se pak uložil u svého koně. Tak leželi jeden vedle druhého na úpatí mohyly, až na Jacka Poláka, jenž výše nad ně s uloveným sedlem usedl, aby je prohlédl a prozkoumal.

Vyznal se v tom.

Výše nad ně, až na vršek mohyly vystoupil hejtman. Stál tu v kapalínu, v plátovém nakoláru, ***) s předním a zadním kusem na bělavé sukni, ve vysokých škorních jízdeckých, s těžkým mečem po boku, vysoký, ramenatý, a rozhlížel se chmurným zrakem tichou nocí. „Bratři“, pod ním ležící na stinném svahu mohyly, přestali už hovořit. Unavení je zmohlo. Usnuli. Oba jezdcevé strážní v pravo v levo mohyly dále ve vřesovišti seděli v sedlech tiše a nehnutě a tak také stáli jejich znavení koně, věsíce hlavy.

Vše ticho.

Sirotčí hejtman stál jako socha v svitu měsíčním, v němž se mu leskl mdlým leskem železný klobouk i dobře kutý, hladký pancíř.

Jacek zatím u jalovcového keře bedlivě prohlížel, nedbaje únavy, ukořistěné sedlo. Bylo z červené kůže

*) Látra = $\frac{1}{2}$ lokte.

**) Kapalín, lebka, železný klobouk, druh helmy bez hledí.

***) Pancíř.

benátské, kosti pěkně vykládané, sířemenů řemeslně kovaných, daleko hezčí nežli jeho. Proto se mu zalíbilo. Pomýšleje, že si je nechá, že se s bratřími o bituňku *) o ně vyrovná, obracel je, zkoumal, nemá-li snad nějaké schrány. Mělo, a nahmatal v ní něco. Rychle povstav, volal chvatně a dychtivě, ale tlumeně na hejtmana, aby se šel podívat, co našel. A ukazoval něco bělavého, papír jakýsi složený, tkanicí obvázaný.

„Bylo-li v sedle?“ ptal se Rokytenský, přistoupiv blíže.

„Bylo, jenom to; nic jiného — zlatý žádný, ani plíšku —“

Hejtman vzav dychtivě papír do ruky prohlížel ho, zpřehrazav dýkou tkanici, rozbalil list a obrátil jej proti bledému světlu měsíčnému.

Jacek hleděl dychtivě, co hejtman vyčte a poví. Věděl, že čísti umí, třeba že ne jako kněz nebo jako pan úředník vojska.**)

Hejtman hleděl a hleděl. Nebyloť snadno čísti za toho světla; a pak těch klikyháků! Konec konců byl, že spustiv pravici s papírem, řekl:

„Nerozumím. Není po česku. Ale dobře to uschovej. Dej do mého sedla. A teď už lehni. Teď teprve nesmíme dlouho ležet. Kdo ví, co v tom papíře.“

Jacek sáhal po papíru, než hejtman rozmysliv se pravil:

„Počkej! Nech, a jdi lehnout.“

A papír si nechal.

„Ty si neodpočineš?“ ptal se Polák, usedaje.
„Vezmi tu to německé sedlo pod hlavu —“

*) Dělení kořisti.

***) Úředník vojska Sirotčího, či písař, byl toho času Bužek ze Smolotil.

„Nech si je sám. Nebudu spáti.“

Jacek poslechl. Rozložil se, přitáhl sedlo pod hlavu, pokřižoval se a začal říkat otčenáš. Slyšel ještě, že jde hejtman zase výše, že usedá. Ale v tom už, modlitby nedořikav, zavíral oči. Spánek ho přemohl rázem.

Rokytenský usednuv, sňal s hlavy lebku i koženou čapku pod ní a utřel rukávem zpocené čelo. — Ruce volně spuštěné opřel o kolena a zadíval se do země. Myslíl na zachycený list, je-li to poselství nějaké nebo jenom papír toho jezdce samého.

Ti čtyři, uvažoval, jeli od východu, od Visly, z končin, kde ještě křižovníci byli v plné moci. A jeli k západu, snad k Chojnicům, na výzvědy, nebo tam chtěli dopravit zprávy nějaké, nevědouce, že už je po obležení. Je-li ten list od nějakého komtura, nebo snad od samého velikého mistra — bude-li čekat na odpověď. Načeká se! Oni, Sirotci, oni sami mu ji přinesou. Třeba až k Marburku,*) aby viděli ti Němci. A pak bude konec té vojny, křižovníci budou prosit.

Zvedl hlavu a rozhlédl se noční krajinou. Byla pusta a něma, až tesknota z ní zrovna na člověka padala, jako by byl ode všech opuštěn, sám a sám. Hejtman rád tu pomyslíl, že bude dobře, až se dostanou z těchto pustin a zase domů. To až na podzim. Na syna, na Jiříka, vzpomněl, bude-li v tu dobu již také doma, vrátí-li se. Synek bohaprázdný! Nač mu to dělal? Proč za ním nepřijel? A ze Slezska o něm také žádných zpráv. Posel, jenž posledně z Němčšho přijel, jmenoval všechny dobré lidi**)

*) Marienburg. Malborg.

***) Šlechtice.

jménem, kteří padli proti německým Slezákům. Ale Jiříka nejmenoval. Živ je. —

Starého hejtmana napadla zase myšlénka, která ho teď přes tu chvíli soužila: že snad šel Jiřík za strýcem, k Táborům, že snad s knězem Bedřichem jsou někde u Spišce v Uhrách. U strýce mu arci volněji. Ten vše povolí, nic neodepře. Sám takový, jen veselí, kostky a freje! Šedivec nestoudný, nezabijou-li ho, jistěť skoná jako ten Makovec.*) A Jiří s takovým snad — Nezvedenec!

Rokytenský chmuřil tvář, máje stažené husté své sivé obočí. Nebo snad přece jel — dále uvažoval — za ním, za otcem, vydal se do Srb a do země Lužické a dál za nimi; ale snad ho stihla nehoda a padl Němcům do rukou —

Vladyka hleděl opět do země. Sepjav žilovaté ruce, spočívající na kolenou, začal se tiše modlití. Za syna se modlil, aby ho Pán Bůh ráčil ochraňovati, aby ani těla ani duše nezmařil a ušel osidlům zlého. Modlil se drahnou chvíli, až i jej unavení přemohlo. Víčka jeho hluboko zapadlých očí se zavřela, hlava k prsům se nachýlila.

IV.

Vzduch značně prochladi, vřesovištěm počal váti studený, ranní větřík. Na východě bledla nebesa; zsinalý pruh tam protrhl šedou slonu na obzoru a jasněl víc a více i rostl, rozhrívaje se z ruda do řeřava, až do něho nacheť vzplála oblaka nad ním výše na vybraném nebi.

*) „L. B. 1428. stat jest Makovec pod pranětem v Starém městě pro své zlé činy, cizoložství a násilí panenské a vdovské na vojnách.“

Tou dobou bylo již živo a hlučno v malé visce či samotě o čtyřech selských staveních, hrubě bídných, majících po jedné straně rozlehlá vřesová lada, po druhé pruh chudého pole silně písčitého a kus lučiny většinou mokřiny.

Do včerejška stál na poli chudý, nízký oves, dozralý již, ale opuštěný od těch, kteří ho nasili. Utekli přede dvěma dny s rodinami pryč, dále k východu, ženouce před sebou několik hubených krav a ovcí. Prchli před Husity. Ti včera pozdě odpoledne sem dotrhli. Sirotčí vojsko lehlo opodál a zavřelo se vozovou hradbou. V opuštěných chalupách usadila se chasa, vedoucí a ženoucí dobytek za vojskem, opatrující část ukořistěných koní, i žoldnéři vše střehoucí. —

Ti v jizbách ulehli; do chlévů a stájí dali nejlepší koně, ostatní pak „na skočku“*) puštění s kravami a ovci na pole i na luka. Do rána bylo po ovsu. Teď od úsvitu ozývalo se z pole i louky bučení skotu i bečení malých, šedočerných ovcí zdejší odrůdy vlasové vlny, bystrých a mrštných. Jako kozy poskakovaly kolem dvou německých sedláků, bídně oděných, kteří mezi nimi stáli nehnutě, zamračení, ustrašení, střehouce stádo z donucení.

Mezi staveními u dvou studní bylo nejhluchěji. Vyvádělif k nim z kolen a stájí koně, kteří se otrásalí, frkali, řehtali, jako by odpovídali řehtotu koní, jenž chvílemi z blízkého tábora až sem zaléhal svěžím vzduchem. A z tábora také zaznívaly rannímu jítrem troubení a táhlé pokřiky, jak tam „vzhůru“ troubeno a voláno.

Z oroseného vřesoviště trčela vozová hradba v obdélníku, po delší straně dobré čtvrt hodiny dlou-

*) S předními nohama svázanými.

há. Stála tu jako tmavá zeď. Vozy tu tam šperlochy*) kryté, většinou však otevřené, strženy, voj každého vozu strčen do fasuňku vozu přednějšího; těžké řetězy je spínaly a prkna spodem spuštěná kryla prostory mezi koley kutých „šínů“.

Branky tu tam přerušovaly těsnou řadu v jedno stržených vozů, jsouce té chvíle zavřeny mocnými tarasy s berlou;**) také je střežly stráže v nich postavené v lebce, v předním kuse nebo v prošívanici nebo ve smolníku***) a chránily je sousedních vozů houfnice, čouhající z pevných fasuňků.

Nad temnou tou hradbou trčely vysoko na předních i zadních vozech znamenité†) korouhve, tu bílé, tam černé, a mezi nimi při vozích nebo dále od nich v táboře pohlávala, níže však těch znamenitých, sem tam korouhev se znamením, červená, černá i jiné barvy. —

Sem tam u vozů i dále do vnitř vyvalil se dým táborových ohňů a šel pěkně rovně, vzhůru, do jasného vzduchu, jež prozařovalo vycházející slunce.

Všude ruch a hemžení, život. A nejživěji u branky, vedoucí k chatám, nyní již otevřené. Tudy koně z tábora vyváděli, těžké vozíky i klusáky lehčích noh, tudy od chat krávy vodili a ovce hnali, tudy jezdci vyjížděli.

K této brance také blížili se vladyka Rokytnský, Vrtimák, a s ním Jacek Polák, oba na čerstvých koních, vyměněných ve zbytném houfu, kterého do-

*) Plachty, střechy.

**) S vozů na zevnějších stranách od předního kola k zadnímu, nebo ve brankách visely až k zemi silné klády, opatřené tyčemi, přes kříž do zadu zastrkanými, což bývalo taras.

***) Lněný pancír; smolou, dehtem napuštěný slul smolník.

†) Znamenité, poněvadž se jimi znamení při správě vozů dávalo.

jeli po půlnoci. Na mohyle se nikterak neprospali. Nedalof starému hejtmanovi. Pospíchal se zachyccným listem. Houf Matěje Salavy z Lípy zastali, an odpočíval.

Rokytenský, nechav tu své muže, sám s Jackem vydal se kvapně do tábora. Byl unaven, ale vydržel to. Snesl jinačí věci, jako loňského roku, kdy chvátajice z Moravy ztrestat Slezáky, ujeli s Čapkovou jízdou za den a noc jen jedním krmemím dvacet a jednu míli.

U branky stálo několik bradatých židů, černých, lesklých vlasů, ve špičatých kloboucích a v pláštích kolem znamenanych, umazaných a patrně dlouho nemytých, kteří přespavše někde u košní nebo v bídnych svých povozích, čekali, až by jim bylo dovoleno vejíti do tábora, ač prosebně vzkázali nejvyššímu hejtmanu.

Přijelif za vítězným vojskem, dobře vědouce, co taková „jízda“ mu vynese, že z ní přihoní do zeině veliké pleny, že se vrátí s přemnohou kořistí od zlata a stříbra, od rouch, od knih a jiných drahých věcí, a že Sirotci již teď až šest vozníků, ba i více do některých vozů kořistí plných musí zapřahati. A také dost dobytka mají; ani ne tak koní, poněvadž jim jich mnoho u Chojnic popadalo, ale ovcí a krav, a budou je jistě již cestou prodávati, i zbraň a jiné věci. Toť by mohl býti trh, třeba lepší nežli přede dvěma lety v Krakově, kde Češi prodávali šestnácte krav za dvě kopy grošů.

Proto se odvážili židé tak daleko přímo za vojskem, třeba že bylo nejisto a nebezpečno. Trpělivě čekajice, trpělivě snášeli pohrdlivé pohledy, úsměšky i potupné řeči žoldnčřův i honákův a pokorně se doptávali, jestliže snad pan nejvyšší hejtman, pan Čapek, nevzkázal.

A zase vespolek repetili, jako by se hašteřili, až rázem zmlkli a obrátili zraků svých po hejtmanu šedivých knírů, jenž jel kolem na vysokém vrancí, sám v bělavé sukni a v plné zbroji, ale zaprášený i umazaný od prašného písku a potu. Vrtimák si ani nevšiml, jak se hluboko klanějí, leda že se uplivil.

Židé krčice se to viděli, ale ještě lépe postřehli pěkné sedlo, jež měl průvodce hejtmanův Jacek Polák před sebou, veza je s sebou, aby je dal v táboře popraviti. Zasmál se hlasitě, když jeden ze židů, starý a shrbený, se sedla očí nespouštěje, zvolal:

„To bych koupil! Kcupím to sedlo! Rač prodati, pane!“

A ostatní jako ve sboru volali
„Koupíme! Rač prodati —“

Zatím Vrtimák vjel do tábora, z něhož až před branku rozléhal se hlahol a šum, směs hlasů a zvuků. Zvláště u vozů bylo živo, u krajních i špižních, v pravo v levo trojím řadem postavených. U žlabů na nich zavěšených, v čas boje plných kamení, stáli vozníci ještě bez řemení, pochev a bez chomoutů, z pravidla čtyři, ne-li více, jak příslušeli ke každému vozu. Oba vozatajové každého vozu, nyní bez lebky a pavezky, poloustrojení, umazaní, byli buď u nich, nebo vůz mazali, nebo s ostatními snídani chystal. Žoldněři jednotlivých vozů, střelci a pavezníci, seděli buď na vozích, nebo v ulicích mezi nimi, nebo u stanů, stojících řadami podle vozů.

Byly to vozy a stany vždy jedné krajiny, jednoho města z obce Širotčí, jak označovala korouhev zatčená před stanem korouhevnickým, zdobená tu obrazem lva, tam beránka nebo husi, nebo podobstvím koruny nebo kalicha, tam znakem města s nápisem neb bez nápisu.

Jeda krokem podél vozů a stanů míjel Vitimák svůj Hradecký kraj, lid jeho a vozy: tu vozy Trutnovské, za nimi četné vozy Dvorské,*) Jaroměřské, vozy svých nejbližších krajanů, horáků to z Náchodská a sousedství. Tu již na něj sem tam volali, dotazovali se, ale on jen zkrátka pozdravoval, nic nevykládaje, aniž koně jen na okamžik zastavil.

Tak jel kolem svých známých, ač i tam přes plac na pravém řadu, k němuž bylo ovšem drahý kus, kde stálo několik vozů kutnohorských, vozy kouřimské, z Českého Brodu a Přibislavě, za nimi vozy z Rychemburska, z Poličky, Vysokého Mýta i Lito-myšle, dobře znali starého Rokytenského. Ten drže se pořád po levém řadu, dojel vozů prvního města Sirotčího, Hradce nad Labem. Stál jich dlouhý řad. Podél nich proběhávaly se početné stany, a u jednoho z nich, u toho největšího, vznášela se mocná korouhev červené barvy, na níž byl namalován někdy otec všech tu, veškeré obce palem pracující, nyní po něm Sirotčí, Žižka, slavné a zbožné paměti, na bílém koni, v odění a s palcátem v ruce, tak jak živ jsa jezdil.

To byla ta slavná hradecká korouhev, pod kterou když bojovali, nikdy boje neztratili a nikdo se s nimi palem nesměl potkat. Odtud nebylo daleko do hlavního stanu, kde pan Čapek nejvyšší hejtman s písařem vojsky Bužkem ze Smolotil společně bytovali. Rokytenský u Hradeckých zaraziv, slezl s koně a zamířil do hejtmanského stanu.

Kolem Jacka shrnulo se „bratří“ rozličných od vozů, ze stanu, až i z volného placu někteří přiběhli podívat se, co se děje. Všichni se tlačili kolem Poláka, aby vyslechli jeho noviny, aby se podívali na

*) Dvůr Králové.

jeho krásné, červené sedlo, na div sličného vykládání.

Jacek blýskaje očima vykládal, vypravoval, chlubil se, odpovídal na dotazy české, i polské a ruské, jež se v český hovor ozvaly, neboť ne jeden Polák, ne jeden Malorus sloužil v rotách polní obce Sirotčí. —

V.

Rokytenský, stanuv u hejtmanského stanu, někdy jistě ušlechtilého, nyní od deště a všeliké sloty potemnělého a zašlého, zeptal se strážce, je-li tu pan Čapek. Uslyšel, že je i písař, a také že tu polský pán nějaký.

Nežli Rokytenský vstoupil, ozval se ve stanu hejtmanův lehavý vyžel kropenatý, jenž, jak starý hejtman vyšel, vyskočil od nízkého lože, medvědicí pokrytého. Na tom loži seděl pan Čapek s vyslancem polského vojska, s Petrem z Ostroroga, bratrem Sędziwoje z Ostroroga, poznaňského vojvody, velikého přítele Čechův a bratrství s nimi. Opodál u polního stolu, vedle různé zbroje a zbraně na zemi ležící ukládal písař vojsky Bužek ze Smolotil pečef obce Sirotčí do jedné ze dvou truhel hrubě, silně však kovaných, připraviv listinu na stole ležící s pečeti právě přivěšenou.

Vyžel se zarazil, jak jej okřikl Čapek, hejtman věku nejlepšého, zdravě zardělý, jiskrných hnědých očí, černých knírů a černé brady; pak vítal nejvyšší hejtman Rokytenského a vyptával se, jak je ve zbytném houfu, co Salava, co Němci a co z Chojnic komtur, aby usedl, on Rokytenský a chce-li jísti. A hned volal na žoldnéře o víno.

Starý hejtman, sedaje na druhou, kovanou truhlu, vyňal ulovený list a podával ho v odpověď Čapkovi a zkrátka povídal, jak té noci bylo. Nejvyšší rychle vstal, až ostruhy na škorních zacrnčely, a chvatně sáhl po papíru. Jak se tak postavil, vynikla jeho slatná, vysoká postava dosud bez pancíře, přepásaná bílým pásem. Vojskový písař, nevysoký, ramenatý, bez brady, ale mocných knírů, mečem opásaný, postavil se těsně vedle pana hejtmána, aby také viděl, co je. Oba vstoupili do světelného pruhu, padajícího sem pootevřeným vchodem.

Pán z Ostrorogu v dlouhé sukni s krásným pásem a křivou šavlí v nádherné pochvě, rudé, aksamitové, při hrotu širší a krásně kované, pán vlasů nad čelem i nad týlem vysoko podholených, hleděl na oba hejtmány se živým úcastenstvím, anž s dychtivostí.

Za to Rokytenský se ani nehnul; zachmuřená jeho tvář zdála se klidnou, jen oči, upřeně na čtoucích tkvící, nějak živěji mrkaly. Čapek odstoupil a pravil:

„Je to latinsky. Čti, Bužku!“

Ten, sotva že vzal list do ruky, ohlašoval:

„Je od samého velikého mistra.“

„Co píše?“

„A komu?“ zvolal Čapek s Polákem najednou.

Rokytenský ani nehlesnův postavil na stůl číši, kterou právě dopil.

„Do Chojnic — komturovi Frišbornovi — myslí, že tam ještě ležíme,“ oznamoval písař vojsky a zase už chvátal dále po těsných řádcích hranatého písma.

„A že nemůže poslati žádné pomoci — píše, alespoň hned ne, aby se držel, on Frišborn, co nejdéle může — aby ty kacíře zdržel co nejdéle — Psina! — aby zatím mohli, rytíři, dobře opatřiti

Marienwerder, Stuhm a zvláště Tčevo, *) dokavad nepřijde pomoc. Že přijdou — —“ Tu se Bužek zarazil, nerozuměje. „Schewkinder“ vyslovoval, hledě tázavě na polského pána.

„Ah — lodní děti!“ — zvolal pán a dodal na vysvětlenou:

„Lupiči, mořští loupežníci. Také ty najali!“

Bužek pohlédl zase do listu; ale jen přečetl dvě slova, a znova se zarazil. Mlčky se dívá do papíru, jako by nevěřil, pak se na Čapka podíval a s toho na vznešeného Poláka a zvolal:

„Nastojte, co tu psáno!“

„Nuže, mluv!“ volal netrpělivě polní hejtman.

„— Silesiacos et cum iis — Slezáky a s nimi houf českých žoldněrů —“

„To není pravda!“ zvolal Čapek ze Sán.

„Je — Tu to psáno —“ a písař vojsky uhodil hřbetem dlaně do listu velikého mistra křížovníckého.

„Aby je Bůh ztrestal!“ zkríkl prudký Čapek rudna po tváři. Oči se mu jen zablyštěly. „Ale toť jistě nejbídnější sběr, lapky, loupežníci,“ dodal, obraceje se k panu z Ostroroga, jako by se mu chtěl omlouvat. „Jistě lidé bez víry a cti. Jak by jinak mohli proti nám i vám!“

A písař vojsky s listem v ruce, všechnen užaslý opakoval: „Houf z Čech — Češi — Češi!“

„S křížovníky, s Němci!“ rozkríkl se na novo nejvyšší hejtman.

Venku se ozvaly hlmoz a směs hlasů, jako by mnoho lidí se bralo kolem. Ve stanu si toho však nikdo nevšiml; jen starý Rokytenský, jenž dosud

*) Dirschau na levém břehu Visly.

seděl s tváří zachmuřenou, ani se neozvav, ohlédl se po východu. V tom jej písař oslovil:

„Tos nám, bratře; přivezl pěknou novinu —“
Sivý rotmistr jen opakoval:

„Pěknou,“ a opřev dlaně o jilec svého meče a bradu o dlaně, záhledl se do země, po níž se míhal zářící pruh ranního světla.

„Ne-li pěknou, to dobrou,“ pravil pan z Ostro-rogu, přistoupiv k Čapkovi. „Chceme-li na Tčevo, je třeba, abychom si pospíšili. Aby nám tam neuchy-stali druhých Chojnic. Nežli tam shrnou se všech stran lid.“ —

„Svolám starší,“ rozhodl se Čapek.

Venku se ozval zpěv přečetných mužských hlasů; starý Rokytenský vstal a měl se k odchodu.

„Počkej tu, lehni zatím. Kam jdeš?“ dotazoval se Bužek.

„Slyšíš-li?“ odvětil Vrtimák a vyšel ven.

Nejvyšší hejtman za ním volal:

„Po mši svaté přijď, stav se!“

VI.

Ze zášeří vysokého stanu vstoupil Rokytenský do přehledného světla pod vybranými, zářícími nebesy. V těch stranách tábora všechen ruch teď přestal. Ulice i vozy, i stany byly skoro všude prázdný a opuštěny. Odebralí se všichni z této strany dál, více k čelu tábora, kde na kraji táborového placu trčel ohromný balvan tmavý, zasmušilý, na polo v písku a štěrku nachovaný. Kolem tohoto zbloudilého obra, památníka pravěkých převratů, na hranatých bocích sem tam lišejníky porostlého, shromáždila se část tábora.

Bratří Sirotci, různého věku, hoši v táboře narození, mrštná pračata, jonáci líce ještě hladkého

a zase až do černa osmahli mužové, mnozí hrozně zarostlí, spuštěných brad, žijící léta letoucí již v táboře, skoro ustavičně pod širým nebem při ohni a dýmu táborovém, v prošívanicích a smolnicích, ale většinou teď bez nich, jen v sukních nebo v kožených kabátech, ve škorních nebo ve střevicích na úzkých nohavicích, pěší, opěšalí jezdci, střelci a pavezníci, obecní i desátníci vozů, padesátníci, zemané, lidé rytířští stáli nebo klečeli s obnaženými hlavami, majíce ruce sepjaté na prsou nebo nad lůnem; ti vážní, ti zachmuření nebo přísni až divokého vzhledu s hlavou pochýlenou, oni na ohromný balvan zraky upírali, kdež nad veškerým shromážděním vznášela se archa*) s malovanými obrazy a s řezanými a pozlatitými ozdobami. U archy stál bradatý kněz v ornátě, **) obsluhován dvěma žáky ***) v komžích a sloužil mši modle se česky — Kolem všecko shromáždění zpívalo zhožně i vroucně. Bylo krásné srpnové jitro.

V jasném vzduchu svítilo zlacení posvátné archy a třpytilo se krumplování knězova ornátu. Hluboký klid kolem pod zářícími nebesy, ticho v povětří, že se ani nepohnul žlutý jestřábník, ani modrý zvoneček ve skulinách temného obra skalního.

A tichem tím rozléhal se tábořem přes jeho stany a dále přes vozové hradby do širé roviny mohutně a velebně vroucí, stejnohlasný zpěv bratří Sirotčích, pějících Husovu:

Jezu Kriste, štědrý kněže,
s otcem, duchem jeden bože,

*) Polní, křídlový oltář.

**) Sirotci na rozdíl od Táborův měli svaté ve cti a odbývali služby boží v ornátech.

***) kleriky.

tvá štědrost jest naše zboží,
z tvé milosti — —“

Na kraji zástupu stál sivý vladyka Rokytenský máje ruce sepjaty. Začal také zpívati, ale bezděky, ani nevěda, ustal. Hleděl zamyšleně před se, pies zástup k arše, na skále. Nešlo mu z hlavy, co slyšel v hejtmanském stanu ze zachyceného listu.

Zrovna se prve lekl, nevěda proč, když zaslechl o tom houfu z Čech. Hned mu připadl na mysl bratr, a Jiřík hned s ním. Teď opět na ně nmyslil, nemoha se ani jak náleží modliti. Až se sám na sebe mrzel. —

Tou dobou scházeli se do Čapkova stanu hejtmáné nad jízdými, pokud nebyli v honcích nebo se Salavou ve zbytném houfu, i nad pěšimi i hejtmáné ke spravování a kladení vozů.

Přišel sám správce polní obce, kněz Prokúpek, správce všech vozů, zkušený Jan Královec, Václav Libák z Vrbčan, Jan Šárovec, dva bratři z Valečova i Beneš z Mokrovous, Hertvík Rušinovský a Jeník z Mečkova.

Radili se dlouho; když se pak ze stanu rozcházel (bylo už drahnou chvíli po mši), rozletěla se tábořem zpráva, že tu dnes nezůstanou pro odpočinek, jak ustanoveno, ale že dále vytrhnou. A hned po táboře vzhůru troubeno a voláno. Několik jezdců vyrazilo cválem z tábora napřed k honcům i na zadku zbytnému houfu a dále k polskému vojsku. Stany strženy, vše uklizeno, vozníci zapřaženi, pěší sešikování; znamenité korouhve nad vozy se mšaly, kola rachotila, vozy se řadily. Než nastalo poledne, hnula se všechna živá hradba vozová, a veškerou obcí polem pracující od houfu k houfu neslo se, že táhnou na Tčevo.

Slunce zářilo, vzduch v jeho paprscích svítil mihotavě nad široou rovinou, zardívající se kvetoucím vřesem.

Bylo bezvětří, ale nebylo bez ruchu a života. Sem tam pták vznesl se do výše; malí motýlové tu barvy lazurové, tam ohnivě rudé, honili se a míhali níže vřesem, jehož keřky se zelená ještěrka mrštně proplétala, hemžily se a vířily na slunci roje much a mušek, a ze zátopy zardělých kvítků ozýval se nekonečný, jednotvárný bzukot včel i pronikavé vrzání cvrčků.

V tom zarůžovělém, teplém přísvitu, rozlévajícím se po hnědém vřesovišti, hle, jezdcí u volných řadách, lesklých lebkách, nad něž trčí kopí s hákem, a za nimi dlouhé tmavé řady vozů o čtyřech voznicích, jeden řad vedle druhého, oba krajní o polovici delší čtyř prostředních; a nad jezdcí korouhev a znamenité korouhve i jiné nad vozy a nad houfy pěších vedle nich i za nimi. A z houfů i od vozů míhají se zářivé pablesky zbraně i zbroje jako bílé blesky jasným vzduchem.

Temný hluk a rachot vozů rozléhá se kol; v tom mocný příval zvuků vše to přehlušil.

Zpěv se rozlehl jako bouře, a zvučí v šíř a dál; teď jasněji proniklo:

Táboři bitvu začali,
jak muži před se trčeli;
kdež jsou velnuli Sirotci,
tekli krvaví potoci — —

Živé hradby rychle postupují: země se pod nimi i pod jejich koňstvem třese a vzduch zpěvem válečných houfů.

— — Též také Polané,
Čechové i Moravané —

A dále zvučel hrdinský zpěv, a ohlas jeho se nesl pruskými ladami a zalehl až ku dávnověké mohyle, jež se tam v dáli nad kvetoucím vřesovištěm ukázala.

VII.

Zase vystupovaly přechetné sloupy černého dýmu z osad a městeček i měst v požeh daných; nebesa se co noc zardívala zlověstnou záplavou, jež děsivě svítila krajem na levém břehu Dolní Visly, chvějíc se i na její širokém, volném toku.

Přes něj jako o závod ujížděly čluny a lodice plné vyděšených, zoufalých uprchlíků, hledajících ochrany na pravém břehu, kde moc německých křížovníků nebyla ještě zničena. To polní obec Sirotčí všecku tu hrůzu pouštěla, táhnouc před polským vojskem a mstíc ještě horší zádavy, které spáchali před tím němečtí křížovníci v širých krajích Dobřínska.

Požáry a spousty divokých holdů Sirotčích počaly tam u Švecu města nad Vislou; odtud záhuba jako vichřice na půlnoc se nesla přes Neuenburg i starý klášter Pelplinský, dál a dále míříc ku Kdaňsku a k moři. Ale především ku Tčevu, o němž zvědové donesli, že se v něm sehnalo množství žoldnéřů, že již tam došly houfy se všech stran i z Chojnic, odkud odvážný komtur je bez oddechu přivedl na mnoze za noci chvátaje, dříve nežli Sirotci tam mohli doraziti.

Oni teprve devátého dne, co od Chojnic vytrhli, ku Tčevu se přiblížili. Nejvyšší hejtman vyjel s Královcem Janem na obhlídku s houfem Vrtimákových

houců i s jejich hejtmanem. Bylo podmračno, koncem měsíce srpna; vál už studený vítr a vál prudce, až rozháněl hejtmanské brady a kníry.

Hejtmané i družina hleděli s výšiny na Tčevo před nimi mající za sebou na východ širý, lesklý pruh Visly. Pozorovali to město na výšině nad řekou, tvrdě hlubokými parkány, vysokými valy a mocnými hradbami a baštami a věžemi; tvrdší věru nežli Chojnice, neboť mělo i předměstí hrazená, všude samé planky stavmo udělané a zavíradla, a mezi nimi sruby a bašty.

Hejtmané mluvili o tom opevnění, jak je mocné.

„A drábů všude dost,“ pravil zamračeně Čapek ze Sán, maje zprávy od zvědů. „I dole v předměstích.“

„A známé také. Ti z Chojnic si na nás zuby nabrousili,“ mínil Královec. „Mořské lapky, lodní děti, divoký lid —“

„A naši! Češi krajané, lidé jednoho jazyka a oni s těmi!“ zvolal prudce Čapek. „Hanba mně před Poláky. Za všecku obec českého národa odpověděl jsem Němcům, a ti tam — Raň je Pán nežitem psotným od paty do vrchu. Zrádci ohavní! Ó bych je dostal!“ Nejvyšší hejtman blýskaje očima, pobouřen, pohrozil pěstí ku Tčevu.

Tam také starý Rokytenský upíral své zraky upřené, jako by tam chtěl ty zrádce vyhlédnouti. Když už koně otočili a sjížděli, on ještě vzad ku Tčevu se obracel. „Jsou-li tam!“ pomýšlel. Jako můra mu to mysl tísnilo.

Siroťí vojsko se před Tčevo nepoložilo. Uznalí v radě, že sami, bez Poláků, nemohou k městu šturmovati, že by je tam odbili.

Proto táhli Siroťci mimo plným šikem, jízdni, honci, harcovníci napřed, řady vozů a houfy za nimi.

Jak ty hrozivé řady hlomozice před se táhly, zpívalo všechno vojsko kolem nich i v nich, že až do města zaléhal onen mocný a hrozný zpěv, jenž u Domažlic sehnal s pole nepřátely kalicha a svaté pravdy.

Všichni zpívali, jízda i pěší. I Rokytenský jeda v čele svého houfce. Zamračeně hleděl ku Tčevu, na jehož hradbách i valech se černalo hemžícím se tam lidem.

„Je-li tam, hledí-li sem, na bratrstvo,“ kmitlo se starému hejtmanovi, „toť slyše ten zpěv, vida své, sběhne dolů, hanbě se do duše, uteče pryč — od nich — sic by v něm nebylo kalé žilky — a ne-li — ne-li —“

Hejtman, nevěda, přestal zpívat; ale v očích mu svítilo...

Daleko netáhli. Půl hodiny za Tčevem se všechna polní obec zarazila a položila tábořem ve vozových hradbách. Bylo u Sobkova vesnice.

I odtud viděli přes zdělanou rovinu, nyní lidu prázdnou, na Tčevo, pnoucí se nad ní u lesknoucí se řeky. Za toho nevlídného, pochmurného odpoledne, jako by již podzimního, vypadalo zasmušile.

K večeru přiharcovala četa polských jezdců v plné zbroji, oznamující, že polské vojsko jest už u města a že se tam klade tábořem. Hned po té se roznášela v Sirotcích zpráva, že zítra zase potáhnou zpátky, blíže k Tčevu a pozejtří že přilnou s Poláky k městu. — Jistěť se o to jedná, nebo sám hejtman, Čapek ze Sán, se správcem knězem Prokúpkem vyjeli brzo po té s houfem jezdců do polského tábora. To již soumrak nastal.

Tou dobou vrátil se do tábora Vrtimák Rokytenský z objíždky, kterou vykonal se svým houfem. Pustil se daleko k městu, skoro až na dostřel ku předměstím, ale nikde nevrátil na nepřítel. Jen

z předměstí ho uvítali střelbou z kuší a divokým skřekem. Šípů si nevšiml, a z pustého křiku nic nerozuměl, ač sluch napínal, aby postřehl snad nějaké krajanské slovo. Sestoupiv s koně, šel přímo do hejtmanova stanu, kdež zastal jen úředníka vojsky a Královce Jana. Řekli mu, kam jeli Čapek se správcem a co se chystá.

„Bylo by na čase,“ řekl. „Již k vůli těm —“ a mávnuv rukou nedořekl. Ale hejtmané mu rozuměli, že míní krajany, vědouce, jak je na ně rozezlený.

Unaven lehl ve stanu a modle se usnul. Také za Jjířka se modlil. Spal tvrdě a nevěděl nic, ač měl stan na blízku, že Čapek s knězem Prokopem se kolem půlnoci vrátili z polského tábora. Teprve na úsvitě otevřel oči. Vítr ho zbudil. Zdvihl se neobyčejně prudký a vál silně, až se stany, ač za hradbami vozů, trásly. Bylo chladno, jako na podzim. Hejtman vzav na se choděcí šubu, vyšel ven. Tábor většinou ještě spal. Vystoupiv na nejbližší vůz, rozhlížel se k městu. Tu na vyšším místě bylo teprve cítiti prudký víchr, v němž rozlétna se šuba hejtmanovi přidržujícímú čapku, kožešinou lemovanou. Korouhve kolem na vozích i u stanů se jen trásly a zmítaly. Rovina před vozy k městu, pod mraky nízko se ženoucími, byla pusta. Jen tu a tam černaly se tlumy jezdců ve strážích. A tam, hle — jeden divoce uhání a zrovna sem k táboru — a za ním, tam — druhý. Jedou od poledne, kde polský tábor. Poslové — Něco nesou. Bystrý hejtmanův zrak je chvíli pozoroval, pak opět se obrátil ku Tčevu, jež jako obrovitý slín, temně pronikalo ranní parou.

Náhle tam proskočila zář — ale ne nahoře — dole. Vrtimák se zarazil.

Je-li to snad v polském táboře, chytlo-li tam — A záře roste — nemůže býti v táboře, to je před-

městí! Vrtimákovi bleskla očima radost. A ti jezdcí již dojíždějí. Rychle sestoupil s vozu, ale sestupuje, po nebi se ještě obracel, jež všecko se zbarvilo tam v tu stranu nad městem krvavou září.

Také po táboře ji zahlédli; kde kdo, každý se hrnul nahoru na hradbu nebo před ni, nebo ke stanu hejtmanovu se tlačili, kam právě zavedli Poláka, zardělého, přichvátavšího na zpoceném koni. A sotva ho tam zavedli, stanul ve brance táborové druhý posel. Za chvíli po té vyrazil z hejtmanského stanu písař vojsky Bužek a Královec Jan, nesouce rozkazy.

Táborem vzhůru troubeno a vzhůru voláno od vozu k vozu dlouhými řady až tam do konců tratí-cích se v ranním šeru. Jízdní sedlali koně a brali jako pěší na se odění; bojovníci chvátali od vozů a ze stanů na plac táborový, každý na místo svého houfu, a hejtmané i rotmistři je rovnali a šikovali.

Táborem letěly polské noviny, že polští harcovníci ještě za tmy chtěli vskočiti do předměstí, ale že vrazili na ty mořské lapky a jiné dráby německých křížovníků, tak že musili z tábora polského poslati pomoc; tak z harcovní šarvátky strhla se bitva o předměstí. To Poláci zapálili a Němci že běž, a oheň roste a letí a že již chytly plaňky a sruby a kolí dole i na valech i u bran.

První z tábora vyrazil v čele valného houfu jízdného sám Čapek ze Sán, odevzdav tábor knězi Prokúpkovi. Čapkovi po boku jeli Hertvík Rušinovský a pan Petr z Ostrorogu, a hned za nimi, přede všemi jezdcí starý Rokytenský. Jeli divokým cvalem, daleko před pěchotou, jež o něco později vytrhla z tábora.

Jeli proti prudkému vichru; ale ten byl dnes jejich, neboť hnal plameny z předměstí prudce na město a rozdmýchoval je, že rostly a letěly děsnou

silou a rychlostí. Už bylo viděti, jak skočily na město a vysoko nad ním jako ohromná pochodeň zaplápolala věž, chytнувši od hořících šindelů a došků, létajících jako plivníky povětřím.

Jezdci, upírajíce zraky k jezeru živých plamenů pobízeli koně a pokřikovali úžasem a divou radostí. Spousty dýmu valily se do výše a válely se nad městem i dále jako těžká, dusivá mračna. Zápach požáru bylo již cítiti i čpavý kouř a také horký dech k nim zavanul od hořícího Tčeva —

„Kostel chytá!“ zkríkl kdosi z jezdců.

Hořel, chytiv od planoucí věže. V tom také dolehla až k jezdcům bouře zvuků, pustý ohlas pusté, divoké směsi hlasů z města i z polských šiků; již viděli jasně ku hradbám, tu mraky černého dýmu ohaleným, tam rudě ozářeným. A viděli, jak se tam na nich lidé hemží jako na mraveništi, jak trhají střechy, jak se odvažují proti ohni, aby se nešířil.

Čapek ze Sán zarazil koně i houf, aby se rozhlédl a rozhodl. V ten okamžik pronikl k nim divoký křik polských houfů, a čeští jezdci strženi jím a divokou radostí také zajásali. Porozuměli, viděli, jak tam nepřátelé počali s valů seskakovati a s hradeb se spouštěti, prchajíce před plameny a jejich žářem i dusivým kouřem.

„A tam — hle — do brány se hrnou!“ zvolal Rokytenský, ukazuje v tu stranu hradeb, kde skutečně polský houf jeden tratil se v bráně nepřátelského města.

„Tčevo je naše!“ zkríkl pán z Ostrorogu, a bodnův koně, hnál se v před a s ním Čapek a všecken Sirotčí houf v plné záři ohromného požáru. —

VIII.

Tčevo, pevnější nežli Chojnice, padlo. Takřka za hodinu dostalo se do rukou Poláků. Měšťané, majíce v patách hrozného nepřítele, plameny, ničící vše a letem otevírali brány. Jásající vítěz sám pak hasil, aby všechna kořist mu neshořela, a drancoval, zajímal a bil se v hořících ulicích s křižovnickými žoldnéři a rytíři, kteří se nechtěli vzdáti.

Ze Sirotků byl Polákům v tom nápomocen jen onen jízdní houf, v němž jel také Rokytenský. Pěchota přitrhla později, kdy Tčevo bylo již v rukou polských a kdy vítězný hlahol nesl se od města k táboru a rozlehlým táborem dál a dále.

Požár už ochaboval, bylo po poledni, a jen sem tam ještě vybuchly náhle plameny; než černé mraky těžkého dýmu dosud se vznášely nad ohromným spáleništěm, a pořád k nim ještě stoupaly sloupy kouře z dýmajících rozvalin a plnily těžký vzduch dusivým zápachem. Nevlídný, podmračený den byl u dohořívajícího města ještě chmurnější a trudnější.

Mezi táborem a městem a kolem něho harcovaly tlupy jezdců; od různých bran města táhly se k táboru dlouhé, tmavé řady zajatců, obklopené jezdci.

Houf za houfem táhl. Tčevští měšťané s ženami a dětmi, nejvíce však křižovníčtí drábové a rytíři, všichni bez zbraně a většinou i zbroje zbaveni. Takový houf zajatců a hrubě početný provázek také starý Rokytenský. Na něm i na jeho jezdcích a zajatcích bylo znáti, že se nesešli jen tak. Starý hejtmán, maje šubu propálenou na nejednom místě a raněnou levou ruku obvázanou, byl jako všichni zpocen, zardělý a od požáru začerněný. I z jezdců jeho ne jeden odjížděl z města s poraněním. Než hůře ještě vypadalo mezi zajatci. Z těch někteří

se sotva vlékli, jiní opírajíce se o druhy, více se dali nésti nežli kráčeli. Tak byli slabí od ran, nuzně obvázaných. A jak všichni byli umazáni a mnozí popálení, nebo propáleného obleku a propálené obuvi, umoklí vodou, mokrých vlasů a vousů, bez helmic, beze všeho!

Sirotčí jezdci, majíce kopí volně v zad spuštěna, se veselili. Těšiliť se na kořist i že je po zdlouhavém obléhání, že potáhnou zase dále, teď už k moři. — Jen Rokytenský nevyjasnil líce.

Dotvrdilí mu zajatci, byli samí Němci ze Slezska a něco Poláků, že v Tčevě byl valný houf Čechů. Zajatci pověděli, kde stáli, ale žádný z nich neznal Rokytenského vladyky, ani mladého ani starého. Než to vladyku neutěšilo. Jistoty nenabyl a nemohl se zbaviti myšlenky, že by bylo div divoucí, aby mezi těmito dobrodruhy zapomenutými nebylo aspoň jeho bratra Jana.

Proto, sotva že dojeli do polského tábora, a jen umístil své zajatce, ohlížel se po ostatních zajatých. Bylo jich, jak slyšel, na několik tisíc a rozloženi byli širou prostorou táborovou na různých místech, po houfech, tu Němci, tam Slezáci, tam neurvalí námořští loupežníci, „lodní děti“; mezi těmito shlédl Rokytenský nejvíce raněných, nebo se nejdivočeji bránili.

Ale on sotva je prohlédl, sotva zvěděl, kdo jsou, již dále bodal koně, sháněje se toliko po Čechích. Až se jich doptal. Našel je na kraji placu táborového na druhém až konci, nevalný houf mezi polskými strážemi.

„Tu jsou tvoji krajané! Tu jsou Češi! Jsou mezi Slezáky!“ volal polský šlechtic jakýs, jenž husitského hejtmana bratrsky ochotně na kus vyprovázel.

Rokytenský sestoupiv blížil se k houfu volným krokem, jakoby váhaje. Zajatci seděli nebo leželi na holé zemi, většinou bez lebek, bez předních kusů a prošívanic, bez plášťů, jen v sukních, namnoze zedraných, popálených, takových střevců a škorní, nejeden až i bosý, chlapci osmahlí, většinou mladí, ale sešli namáháním a bolestmi. Byliť mnozí z nich raněni. Ten neb onen si ránu převazoval, nebo dával si převazovati nebo ležel s chatrným obvazkem; jiní vedle něho neraněni, a ti zmožení tvrdě spali, nedbajíc ani hlomozu kol, ani kleteb, ani sténání, ani hučení větru, jenž ještě prudce vál, cuchaje jim zpustlé brady i husté vlasy.

Hovoru tu bylo málo. Ti, kteří nespali, většinou mlčeli, kolem se rozhlíželi nebo tupě, nebo posupně do země hleděli.

Rokytenský se nejprve opodál postavil a přehlížel je, jako by se obával, že kdyby blíže přistoupil, že by se z nich někdo k němu hlásil. Pak počal houf obcházeti.

Zajatci hleděli na něj upřeně, zvědavě, on na ně s opovržením. Nepromluvil na nikoho ani slova. Hledal jen známé tváře. Ale mezi těmito prodajnými žoldněři jich nespáčil.

Již se mu počalo uvolňovati, již nabýval jistoty, že nadarmo sám sebe strašil, že se zbytečně obával. Než pro jistotu, to byl už skoro mezi posledními, zeptal se jednoho drába, až do očí zarostlého, majícího hlavu obvázanu, není-li tu v houfu také vladýka z Rokytníka.

„To je náš hejtman!“ odvětil dráb, patrně potěšen krajanským oslovením.

„Starý, Jan,“ děl hejtman zaraziv se.

„A mladý s ním — tamhle...“ A žoldněř ukázal dále k osamělému vozu poblíže baráků táborových.

Rokytenský hned nevykročil. Chvilku stál jako přimrážený a hleděl k vozu, u jehož kol na zdupaném ujetém strništi skláněl se, ano — toť ten — to Jan, bratr. — Hle, za hejtmanství a zlato a těla rozkoše co prodal! Sklání se tam nad někým.

Byl to mladý, vysoký muž, krásně urostlý, v soukenném pěkném kabátci višňové barvy, hustých kadeřů a hebkých knírů mladých, ale přepadlý, se smrtelnou, zsinalou bledostí na tváři. Na smrt raněný a popálený ležel těžko oddychuje, se zrakem horečně lesklým, před se ztrnule hledícím.

Ale hnul sebou, oči se mu rozšířily a vyvalily jako v náhlém leknutí, jak se nad ním z nenadání sklonila osmahlá vráskovitá tvář sivých knírů, jak se potkal s urputným pohledem jejich malých, šedivých očí pod hustým, svislým obočím.

Starý Rokytenský se skláněl nad jediným svým synem. Hejtman nemohl ani slova vyraziti. Zlost a lítost a hoře ho schvátily, že se mu až hrdlo stáhlo. Jen tváří hněvem vzplanuvší a svítícíma očima jevilo se jeho ohromné pohnutí. A náhle zahroziv zafatou pěstí do tváře na smrt raněnému, rozkřikl se divoce, jako činíval před šikem, když kázal vinníka nějakého pomstou a obyčejem vojanského práva.

„Proradče ohavný!“

Raněný ne před pěstí, ale před pohledem svého otce zamrkal a zamhouřil oči. V tom strýc Jan chytil bratra za rameno a zkřikl:

„Nech ho! Umírá!“

„Ať jde do pekel a ty s ním, svodníku! Ty ho tam dopraviš! Tys ho dostal v tato místa —“

„Přišel sám —“

„Sem-li až do Prus? Kde jste se sešli!“ zahromoval hejtman jako u výslechu.

„V Slezsku, u Němčiho. Šel za mnou, protože měl tebe do syta, věčné kázně a modlení, a tvé —“

„Mlčíž!“ zkríkl Rokytenský. „A zrovna sem si ho vedl k Němcům, proti své krvi —“

„Kde bylo líp,“ odvětil pohrdlivě Jan.

„Jidáši!“ a hejtman vytasiv dýku rozehnal se jí po bratrovi. Ale zarazil se. U nohou se mu ozvalo bolestné, pronikavé zaúpění. Pohlédl na syna, jenž snažil se tělo nadzvednouti a vztáhl k němu ruku. —

Starý hejtman, drže dýku v ruce, otrásl se do hloubi duše, vida ztrhanou synovu tvář, a v ten okamžik se mu mihlo, že by bylo lépe, kdyby ta čepel —

Stál nad ním s pochýlenou hlavou a nevšiml si ani, že hlomozem kol panujícím nastal nový.

Dále v táboru zahlaholily válečné trouby i bubny zarachotily a v to radostný pokřik několika tisíc hrdel náhle zahřměl jako bouře, a nesl se kol kolem širým tábořem.

Vojsko jávalo, a řadami jeho, nad nimiž mávali korouhvemi, jel nejvyšší vůdce polského vojska, krakovský starosta Mikuláš z Michalova v plném, lesklém brnění, s lesklým velitelským buzdyganem v pravici, s příkrývadly na helmě rozletitými, ve větru vlajícemi, nad nimiž na helmici trčel polský orl stříbrný v červeném štítku půlkruhovém, ozdobeném kol kolem pávími, lesklými péry. Starosta jel na krásném bělouši dlouhého ohonu, přikrytém visutým červeným dekem s mnohými střapci. Pěnivá uzda i prsošiny, pochvy běloušovy byly zlatými kousky okovány a leskly se a třpytily, rovněž jako deka i uzda koně vedle, na němž jel Łędziwoj z Ostroroga, poznaňský vojvoda.

Na levo krakovskému starostovi jel na vysokém, vraném hřebci vůdce Sirotčí Čapek ze Sán v pomí, prosté zbroji, na níž bylo znáti, že se vrátil z boje.

Za náčelníky obou vojsk jeli polští páni a čeští hejtmané Sirotčí v brnění ještě, všichni rozjařeni, vesele řadami žoldněřů, polských i českých, kteří všichni nadšeni jednou radostí, společným štěstím ještě více sbratřeni, vítali je s jásotem, jak jeli obhlédnout houfy zajatcův.

Ale pak se Čapek ze Sán zamračil, jak mu ukázali, že se blíží k houfu Slezáků a Čechů; živě jal se hovořiti s panem starostou krakovským.

V družině za nimi ozval se také hlučnější hovor. I kletby a hrozby a výkřiky opovržení. To čeští hejtmané projevovali svou nevoli nad zajatými krajany. Stanuli u nich a jak se všichni řadou zastavili, povyjel z ní Čapek k zajatcům a vzkřikl na ně, aby, kteří jsou Češi, vstali a postoupili.

Vstali, i ranění, a blížili se zvolna, s hlavami většinou sklopenými. V ten okamžik se styděli.

„Kde je váš hejtman?“ vzkřikl Čapek.

Jan z Rokytníka vystoupil, patrně rozčilen; hlavy však nesklopil a hleděl před se na vůdce i jejich družinu. Ale jak předstoupil, hnul sebou. Sirotčí nejvyšší, i jeho hejtmané v družině žasli a bezděky se obrátili na bratra zajatcova Mikuláše, jenž, jak dojeli, se tu pojednou zjevil, a vyšvihnuv se do sedla k nim se přibočil. Jak na něj pohlédli, seděl jako z kamene, ale ne tak rovně jako jindy a byl ve tváři zrovna popelavý.

„A ty-li se nestydíš!“ zahromoval Čapek na jeho bratra Jana, popuzen jeho smělostí.

„Sám z obce Sirotčí a tys vedl tu ty ohavné proradce bez svědomí a víry?! A vy, drábové, horší nežli pohané, proti vlastnímu národu jste Němcům

dávali pomoc a přišli jste sem do Prus za peníze bojovat s Jeho Milostí polským králem a s Polany, kteří jsou společného jazyka s námi, byli nám Čechům vždy přichylni? A komu jste, zlořečenci, sloužili za Jidášovu mzdu, ne-li nepřátelům našim přirozeným, Němcům?"

Čapek přelétl sršícím zrakem řady krajanův.

„Víte-li,“ zahřměl znova, „že jazyk náš nejohavnější potupou a kacířstvím po všem světě nevinně ztupili? Za to mějtež odplatu a pomstu a zemřete!“

Zajatci čeští byli ohromeni. Vyděšeně pohlédli na Čapka ze Sán, jenž za řeči víc a více se byl rozpálil, i na jeho hejtmany. Než z jejich řady ozvaly se jen hlasy souhlasu a nové kletby i lání, jim, odsouzencům.

Ale vůdce zajatců všecken bledý ozval se a zkríkl Čapkovi do očí:

„Byli jsme na poli vojensky pod korouhví zjímáni!“

„Ale byli jste loupežníci, proradci. Odvedte je!“

Mnozí z odsouzených jali se volati o milost. Čapek, jemuž oči jen sršely, ještě jednou se k nim obrátil a zvolal:

„Vy jste se sami nad sebou a nad svým jazykem a nad přátely našimi Polany neslitovali. Proto jsem si vás na pánech Polanech vyžádal, abyste byli kázáni. Tento je čas pomsty a odplaty nad zlými lidmi mečem aneb ohněm. Na oheň s vámi, zlořečenci!“

A nedbaje jich obrátil se k hejtmanům a zvolal:

„Souhlasíte-li, bratři? Opatříme-li tak proti nim?“

„Souhlasíme! Na hranici!“

„I ty, Mikuláši?“ volal a Čapek a všichni hleděli na Mikuláše z Rokytníka.

Starý hejtman chmurně, ale pevně odvětil:

„Ať zemrou —“

„Na hranici?“ tázal se Čapek.

„Na hranici!“ opakoval Rokytenský.

„A nebudeš-li za bratra žádati?“ otázal se vedle Hertvík Rušinovský.

Rokytenský se na něj podíval a zprudka odvětil:

„Ten dvojitá hranici zasluguje. Za sebe a za Jiříka — že mi ho zhubil —“

Kolem se dotazovali, kde je Jiřík, padl-li, co se stalo.

„Tam je —“ a hejtman ukázal rukou, jako nachvat a temně dodal: „Umírá —“ Otočil koně a odjel tam, kam ukázal.

Ticho, jež těch chvílí za soudu kolem panovalo, přestalo. Hluk a šum strhly se na novo, zvláště kolem zajatců, které poutali a pryč odváděli.

Tou dobou stál starý hejtman u skonávajícího syna. Jiřík ho již nepoznal. — — —

Bylo pozdě odpoledne, kdy prostřed tábora na prostranství, obklopeném většinou houfy Sirotků, jak Čapek obklopiti je přikázal, vyvalil se sloup hustého dýmu k zasmušeným nebesům.

Sloup ten vyrazil z ohromné, děsné hranice, ve které byli dřívím zarovnáni čeští žoldnéři i Jan z Rokytníka, kteří s Němci bojovali proti svým krajanům a Polákům.

Když nad tmavé, husté řady četného žoldnéřstva vysoko šlehalý plameny, blížil se v ta místa Rokytenský. Šel pěšky za dvěma žoldnéři polskými, kteří nesli tělo jeho Jiříka v plášti zabalené. Když docházeli k houfům, zastavili se oba Poláci a ohlédli se po hejtmanu. Ten pokynul k ohni a řekl:

„Doneste ho na hranici —“

Odešli, zanikli s mrtvolou mezi vojskem.

Starý hejtman však dále nešel. Zůstal, kde prve stanul, a stál jako zarytý. Ale až sem slyšel praskot plamenů a pustý křik, a teď také křik úžasu od hranice.

To ho tam donesli — Teď — Teď! —

A ztrnulým zrakem hleděl na valící se černý kouř a rudou, třeslavou zář planoucí hranice.

IX.

Třetího dne po té vytrhla obec Sirotků polem pracující dále na půlnoc k nedalekému Kdaňsku.

Všude samé veselí a radost, že tak nesnadného vítězství dobyli, všude po všech houfech mluvili o moři a těšili se na ně. Jak před se táhli, chutě si zazpívali, a vítr nesl na půlnoc k Baltu ohlas toho válečného zpěvu českého, jenž zněl krajinou jako bouře. Ale hlas vládky Rokytenského se v něm neozýval. Sivý hejtman zachmuřen a mlčky vedl svůj jízdný houfec v ztracencích. —

